

WADOMÓŚĆ

Krajoznawcze

dla 1/3 trasy XXII WRP

OPRACOWANIE :

ZDZISŁAW GOSTOMSKI

B BARBARKA

Osada leśna położona ok. 4 km od Torunia.

Od XIX wieku miejsce wycieczkowe mieszkańców Torunia. Kaplica św. Barbary z lat czterdziestych XIX wieku. W niej gotycka rzeźba z XVI wieku oraz ołtarzyk rokokowy i trzy barokowe obrazy, z kościoła NMP w Toruniu. Cmentarz ponad 600 Polaków umieszczonych w toruńskim Forcie VII, zamordowanych przez hitlerowców w 1939 roku. Miejsce zakończenia XXIV OWRP w 1983 roku.

BIBLESZYNY

Wieś, miejsce kultu błogosławionej Juty, pustelniczki żyjącej tutaj w XIII wieku. Współczesna kaplica, wewnątrz niej ołtarz - dama kapliczka z XIX wieku.

BIERZGŁOWO

Pierwsza wzmianka z 1263 roku. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, 1647 p.w. św. Wawrzyńca. Gotycki z XIII/XIV w. Wystroj barokowy, rokokowy i klasycystyczny. Na cmentarzu drewniana dzwonnica z 1769 roku.

BOLIMINEK

Miejscowość wzmiankowana w 1445 roku. Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha z lat 1755-1777, późnobarokowy. Późnobarokowa figura przydrożna.

BYDGOSZCZ /FORDON/

Fordon, obecnie dzielnica Bydgoszczy. W przeszłości miasto. Pierwsza informacja o tej miejscowości z 1113 roku jako Wyszogród /Gall Anonim/. Prawa miejskie 1382. Od 1973 roku w granicach administracyjnych Bydgoszczy. Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja neobarokowy, wystroj barokowy i rokokowy. Dawna synagoga klasycystyczna z XIX wieku.

C CHELMNO

Miasto, prawa miejskie 28.XII.1233 r. Jedno z najpiękniejszych miast polskich. Zachowany średniowieczny układ urbanistyczny.

Gotycka fara z l. 1260-1331, kościół i klasztor pacysterski z XIV w., kościół pofranciszkański z XIV w., kościół poddominikański z XIII/XIV w., kościół św. Ducha z XIII w., kościół św. Marcina z XIV w., mury miejskie z XIII w., Brama Kruciatka z XIV/XV w., renesansowy ratusz z XVI w. Ponadto szereg ciekawych kamieniczek oraz budynków użyteczności publicznej. Na Prawie Chełmińskim lokowanych jest ok. 250 miejscowości na terenie Polski i obecnych granic ZSRR. Miasto usytuowane na wysokiej skarpie nadwiślańskiej. Chełmno jest czwartym miastem co do ilości mieszkańców w województwie toruńskim po Toruniu, Gduńskiemu i Brodnicy. Liczy ok. 22 tysiące mieszkańców.

CHELMŹA

Miasto, prawa miejskie 1251 r. Pierwsza wzmianka z 1192 roku o srodku zwanym Łopa. Gotycka katedra św. Trójcy, gotycki kościół św. Mikołaja. Neogotycki ratusz. Miasto położone nad jeziorami: Chełmińskie, Archidziakonka, Miazgusz. W latach 1251-1824 siedziba biskupstwa Diecezji Chełmińskiej. Do 1937 roku największa cukrownia w Europie /początek budowy w 1882 roku/.

D DĄBROWA CHEŁMIŃSKA

Informacja o tej miejscowości pochodzi z 1667-72 roku. Dawny zajazd z XIX wieku. Kościół neogotycki. Pomnik ku czci ofiar hitlerowskiego terroryzmu.

DORPOSZ SZLACHECKI

Wieś, pozostałości parku krajobrazowego z XIX wieku. Dworek oficjalisty z XVIII/XIX w.

DRZONOWO

Wieś, typowa ulicówka, zabudowa z końca XIX i początku XX wieku.

DUBIELNO

Wieś, brak przekazów historycznych.

F FORT VII

Fort w obrębie administracyjnym Torunia. Zamordowano tutaj ponad 1500 osób w okresie II wojny światowej. Na ścianie straceń pamiątkowa tablica.

G GAPIE GÓRY

Przysiółek wsi Dąbrowa Chełmińska. Osada leśna.

GLUCHOWO

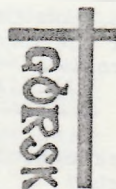
Wieś, dwór z XIX wieku.

GOŁOTY

Miejscowość wzmiankowana w 1570 roku jako folwark. Dom z XVIII wieku.

GÓRSK

Wieś założona w 1346 roku. Kościół z l. 1613-14. Wewnątrz romańska chrzcielnica z ok. 1230 roku. W miejscu porwania księdza Jerzego Popiełuszki, drewniany krzyż.

GZIN

Miejscowość wzmiankowana w 1647 roku. Grodzisko łużyckie z ok. 400 r. p. n. e. Cmentarzysko popielnicowe. Wieś otoczona lasami. W pobliżu rezerwat przyrody linie /brzoza karłowata/.

GRZYBNO

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z roku 1293. Kościół parafialny p. w. św. Michała Archanioła zbudowany w stylu gotyckim, wystrój barokowy. Na przykościelnym cmentarzu mogiła założyciela Towarzystwa Toruńskiego Naukowego księdza Kujota.

GRZYWNA

Wieś k/Chełmży wzmiankowana w 1293 roku. Gotycki kościół parafialny p. w. św. Katarzyny. Wieża dobudowana w 1906 roku. Wystrój kościoła barokowy, marmurowe epitafia.

K KIEBŹ

Wieś, dworek z końca XIX początku XX wieku.

KIJEWO KRÓLEWSKIE

Wieś wzmiankowana w 1222 roku. W 1388 wymieniona jako dobra kościelne i rycerskie. Kościół parafialny p. w. św. Wawrzyńca, gotycki o wyposażeniu barokowym. Ołtarz główny pochodzi z kościoła Franciszkanów w Chełmie.

KIJEWO SZLACHECKIE

Miejscowość powstała w wyniku oddzielenia części szlacheckiej od Kijewa. Twór z XIX wieku.

KLAMRY

Wieś, miejsce straceń ok 2500 polaków w 1939 roku. Pomnik oraz mogiły. Na skraju lasu fort pozostałość Twierdzy Chełmno z 1903 r.

KOLNO

W 1222 roku wzmiankowane jako gród. Dom nr 26 z 1820 roku, drewniany, kalenicowy.

KORNATOWO

Wieś, węzeł PKP.

KUCBOREK

Wieś, dawny folwark zamku w Papowie Biskupim.

KUCHNIA

Wieś, pomnik z 1931 roku, zrekonstruowany w 1989 roku ku czci walk chełmińskich z Grenzschutzem w 1919 roku /poległ tu Jan Szcypiorski/.

L LINCWIEC

Wieś wzmiankowana w 1667 roku jako włość Jakuba Młodzianowskiego. Zabytkowe dwa dworki z XVIII i XIX wieku. XIX wieczny spichrz.

LIPIENEK

Wzmiankowany w 1277 roku jako gród pruski. Ruiny zamku krzyżackiego /siedziba wójty/. Miejsce nadania praw miejskich Grudziądzowi oraz pojmania przez krzyżaków Mikołaja z Ryńska. Dwór z XIX wieku.

LISEŃO

Nazwa wymieniona w 1268 i 1292 roku. Kościół parafialny p. w. Podwyższenia Krzyża. Gotycki z XIII wieku. Wieża renesansowa. Wewnątrz renesansowe epitafium rodziny Kostków.

L ŁĄŻYŃ

Wieś, 1877 należąca do Komturstwa biergłowickiego. Od 1720 własność Rady Miejskiej Torunia. Kościół neogotycki z 1898 roku.

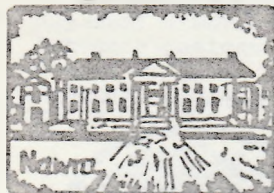
M MAŁE KURAWY

Wieś, dom nr 2 z XIX wieku, usytuowany kalenicowo.

MCEGOVINA

Wieś, grodzisko o wzniesie Kolistym.

N NAWRA

Wieś, majątek szlachecki Konopackich, w latach 1635-1865 Kruszyńskich, następnie do 1945 Szczanieckich. Zespół pałacowy klasycystyczny z l. 1798-1804 wg. projektu architekta Hilarego Szpilowskiego. Zachowany piętrowy pałac oraz pawilony, park krajobrazowy z przełomu XVIII/XIX w. We wsi karczma klasycystyczna z XVIII wieku. Kościół parafialny gotycki z XIV wieku, remontowany w XVII, XVIII, XIX wieku. Wieża z barokowym hełmem. Wyposażenie kościoła barokowe.

NOWE DOBRA

Wieś nadwiślańska, pomnik ku czci żołnierzy polskich zamordowanych przez miejscowych Niemców w 1939 roku.

O OSTROMECKO

Wieś w 1222 roku nadana przez Konrada Mazowieckiego biskupowi Chrystianowi. W czasach krzyżackich osada targowa. W latach 1750-ok. 1808 miasto. Kościół parafialny gotycko-barokowy z XIV wieku z późniejszymi przebudowami. Mur przykościelny z bramką z 1737 roku. Zespół pałacowy: pałac rokokowy z 1730 roku, pałac neorenesansowy z 1849 roku, park z XVIII w., park z XIX wieku.

P PAPOWO BISKUPIE

Była własność biskupów płockich a następnie chełmińskich. Pierwsza wzmianka o tej wsi pochodzi z roku 1279. Ruiny zamku, siedziby komturów, później wójta. Początek jego budowy XIII w. Kościół parafialny gotycki z przełomu XIII/XIV w.

PLUSHOWESY

Wieś nad Jeziorem Chełmińskim. Dwór neogotycki z XIX wieku. Oficyna klasycystyczna z końca XVIII wieku.

PLUTOWO

Wieś, od 1800 roku własność Twarowskiego. Spichrz z XIX wieku. Na skraju wsi pomnik poświęcony poległemu żołnierzowi w 1939 r., w pobliskim wawozie pomnik na miejscu zbrodni hitlerowskich.

PNIENICE

Klasztor Sióstr Szarytek, budowla z początku XX wieku.

PRĘCZNO

Wieś o której pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1251. Kościół gotycki z ok. 1300 roku. Grodzisko swane Łysa Góra.

R RACINIEWO

Wieś, była dobra rycerskie wzmiankowana w 1305 roku. Spichrz drewniano-szkieletowy z przełomu XVIII/XIX wieku. Dwór z początku XX wieku.

RZECZKOWO

Grodziska wczesnośredniowieczne, wyłupne, 1- na wschód od wsi do Dłaj Wsi, 2 - 700 m na północ od poprzedniego swane Góra Szarecka.

S SŁOMOWO

Mała wieś, w okresie II wojny światowej mieścił się tutaj obóz pracy dla angielskich lotników.

SIEMÓŃ

Wieś w przeszłości własność kościelna. Współcześnie wybudowany kościół.

STAROGRÓD

Pierwsza lokacja Chełmna - 1232 r.
Kościół późnobarokowy z lat 1754-59 fundacji biskupa chełmińskiego Wojciecha, Stanisława Leskiego. Plebania z przełomu XVIII/XIX w.
Wzgórze zamkowe, znikome fragmenty murów zamku krzyżackiego z XIII w.
Dwór z XIX wieku, klasycystyczny.

STRZYŻAWA

Grodzisko oraz dwie XIX wieczne chałupy drewniano-szkieletowe.

SZYMBORNO

Były majątek szlachecki. Park krajobrazowy, dworek oficjalisty z XIX w.
Kuźnia z XIX wieku.

Ś ŚWIERCZYŃKI

Wieś, była własność /od 1242 r./ szpitala św. Ducha w Toruniu.
Kościół parafialny gotycki z początku XIV wieku. Kaplica z 1800 r.

T TORUŃ

Miasto wojewódzkie. Prawa miejskie 28.XII.1233 r.
Zachowany średniowieczny układ urbanistyczny. Miasto o największej ilości zachowanych zabytków architektonicznych na Pomorzu.
Rodzinne miasto Mikołaja Kopernika.
Do najcenniejszych zabytków Torunia należą: ratusz, kościół św. Jana, kościół NMP, kościół św. Jakuba, Krzywa Wieża, Dom Kopernika, Dom „Pod Gwiazdą” i wiele wiele innych. Miasto akademickie.

U UNISŁAW

Miejscowość notowana w 1222 roku. W przeszłości komtura, następnie własność biskupów chełmińskich oraz kapituły katedralnej w Chełmnie. Kościół parafialny p. w. św. Bartłomieja z końca XIII w.
Gruntownie przebudowany w 1904 roku. Wyposażenie barokowe i rokokowe.
Chrzcielnica romańska. Grodzisko wczesnośredniowieczne.
Pletnia z XIX wieku;

W WABCZ

Gród nadany w 1222 roku biskupowi Chrystianowi.
Lokacja wsi na prawie chełmińskim.
Kościół gotycki z XIII wieku. Dwór z XIX wieku,
park krajobrazowy, spichrz z XIX wieku, grodzisko wczesnośredniowieczne zwane „Poganka”.

WATORCZO

XIX wieczny spichrz /dom nr5/

WIELKIE ŁUNAWY

W 1222 roku miejscowość wymieniana jako gród.
Kościół neoromański z 1855 roku.

Z ZAMEK BIERZGŁOWSKI

Budowa zamku od 1260 roku, gotycki, kamienno-ceglany. Składa się z zamku głównego i przedzamcza. Ceglana kwadratowa wieża bramna.

GÓRA ŚWIĘTEGO WAWRZYŃCA

Rezerwat utworzony w 1962 roku.
Ochronie podlega ostnica włosowata.
Obszar 0,75 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Chełmno.

KEPA PANIENSKA

Rezerwat utworzony w 1956 roku.
Ochronie podlega las łęgowy.
Obszar 14,43 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Chełmno.

LAS MARIANSKI

Rezerwat utworzony w 1958 roku.
Ochronie podlega las łąkowy.
Obszar 28,84 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Dąbrowa Chełmińska.

LINIE

Rezerwat utworzony w 1956 roku.
Ochronie podlega brzoza karłowata.
Obszar 12,32 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Dąbrowa Chełmińska.

PARÓW PIĘTOWSKI

Rezerwat utworzony w 1956 roku.
Ochronie podlega łąka.
Obszar 19,44 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Kijewo Królewskie.

REPTOWO

Rezerwat utworzony w 1956 roku.
Ochronie podlega czapla siwa.
Obszar 3,62 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Dąbrowa Chełmińska.

WIELKA KEPA OSTROMECKA

Rezerwat utworzony w 1956 roku.
Ochronie podlega las łąkowy.
Obszar 27,30 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Dąbrowa Chełmińska.

ZŁOCZA PIĘTOWSKIE

Rezerwat utworzony w 1963 roku.
Ochronie podlega roślinność stepowa.
Obszar 19,39 ha.
Rezerwat znajduje się na terenie
gminy Kijewo Królewskie.